

UNIVERSAL XALQARO ILMIY JURNAL

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljournal.uz>

Universal International Scientific
Journal

e-ISSN: [3060-4540 \(online\)](https://universaljournal.uz)

Year: 2025 Issue: 2 Volume: 5

Published: 05.05.2025
<https://universaljournal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (OAK BAZA)

ZENODO

OPEN AIRE

EUROPUB

RESEARCHGATE (OAK BAZA)

SJIF

O'RTA OSIYODA TOPILGAN MADANIY YODGORLIKLAR

Abdumalikov Shukurullo Dilshotbek o'g'li

Andijon davlat universiteti spo`rt va san`at
Fakulteti cholg'u ijrochilik kafedrasida 1-bosqich talabasi

Uzbekistan

shukurullo777@gmail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'rta Osiyoda topilgan madaniy yodgorliklar, ularning tarixiy va ilmiy ahamiyati, arxeologik topilmalar asosida shakllangan qadimiy shaharlar va ularni asrash masalalari yoritilgan. Maqola orqali o'quvchida mintaqaning boy madaniy merosi haqida tasavvur hosil qilish, tarixiy yodgorliklarni qadrlash g'oyasi shakllantiriladi.

Kalit so'zlar: O'rta Osiyo, madaniy yodgorliklar, qadimiy sivilizatsiyalar, Ipak yo'li, arxeologik topilmalar, tarixiy ong, turizm, tarixiy meros, ilmiy ahamiyat.

Аннотация: В статье рассматриваются памятники культуры, обнаруженные на территории Средней Азии, их историческое и научное значение, древние города, сформированные на основе археологических находок, и вопросы их сохранения. Статья поможет читателю составить представление о богатом культурном наследии региона и оценить исторические памятники.

Ключевые слова: Центральная Азия, памятники культуры, древние цивилизации, Шелковый путь, археологические находки, историческое сознание, туризм, историческое наследие, научное значение.

Abstract: This article discusses the cultural monuments found in Central Asia, their historical and scientific significance, ancient cities formed on the basis of archaeological finds, and the issues of their

preservation. The article helps the reader to form an idea of the rich cultural heritage of the region and to appreciate historical monuments.

Keywords: Central Asia, cultural monuments, ancient civilizations, Silk Road, archaeological finds, historical consciousness, tourism, historical heritage, scientific significance.

Language: Uzbek

Citation: Abdumalikov , S. (2025). CULTURAL MONUMENTS FOUND IN CENTRAL ASIA. Universal International Scientific Journal, 2(5), 3–6. Retrieved from <https://universaljournal.uz/index.php/jurnal/article/view/1820>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15379016>

Copyright © 2025 by author(s) and Scientific Research Publishing Inc. This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

KIRISH

O'rta Osiyo qadim zamonlardan buyon Sharq va G'arb o'rtasidagi muhim madaniy, siyosiy va iqtisodiy chorrahada joylashgan bo'lib, ko'plab sivilizatsiyalar beshigi hisoblanadi. Bu hududda insoniyat tarixining ilk bosqichlaridanoq madaniy taraqqiyot, ilm-fan va san'at yuksak rivojlangan. Mintaqaning boy tarixiy o'tmishi, arxeologik qazilmalar orqali aniqlangan qadimiy shaharlar, ibodatxonalar, qal'alar va boshqa yodgorliklarda o'z aksini topgan. Ushbu yodgorliklar nafaqat o'zbek xalqi, balki butun insoniyat uchun muhim madaniy meros hisoblanadi. Mazkur maqolada O'rta Osiyoda topilgan yirik madaniy yodgorliklar, ularning ahamiyati va bugungi kundagi o'rni haqida so'z yuritiladi.

Asosiy qism O'rta Osiyo qadimiy sivilizatsiyalar rivoj topgan, boy tarix va madaniyatga ega hudud hisoblanadi. Bu mintaqa Sharq va G'arb o'rtasidagi ko'prik bo'lib, u yerda ko'plab xalq va madaniyatlar yashagan, ularning o'zaro ta'siri natijasida betakror yodgorliklar vujudga kelgan. Arxeologik qazishmalar natijasida O'rta

Osiyoda turli davrlarga oid ko'plab madaniy yodgorliklar aniqlangan. Shulardan eng mashhurlari — Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz, Ko'hna Urganch, Topraq qal'a va Afrosiyob kabi tarixiy shaharlardir. Ushbu yodgorliklar orasida ibodatxonalar, saroylar, madrasalar, maqbaralar va qadimgi shahar xarobalari mavjud. Har bir yodgorlik o'ziga xos arxitektura uslubi, bezaklari va tarixiy ahamiyati bilan ajralib turadi. Masalan, Afrosiyob — qadimiy Samarqandning xarobalari bo'lib, u yerda miloddan avvalgi davrlarga oid devoriy rasmlar va sopol buyumlar topilgan. Topraq qal'a esa miloddan avvalgi III asrda qurilgan qal'a bo'lib, Xorazm podshohligiga tegishli bo'lgan. Zurmala stupasi Buddaviylik davriga oid diniy yodgorliklardan biri bo'lib, Termiz yaqinida joylashgan.

Shuningdek, Paikent shahri xarobalari, Ko'hnaqal'a va Ayaz qal'a kabi qal'alar ham O'rta Osiyoning qadimiy madaniy hayotidan dalolat beradi. Bu yodgorliklardan topilgan haykallar, tangalar, yozma manbalar va sopol idishlar o'z davrining ijtimoiy, iqtisodiy va dini hayotini o'rganish uchun muhim manbadir. Bugungi kunda bu yodgorliklar

nafaqat tarixiy ahamiyatga ega, balki sayyohlik salohiyati yuqori bo'lgan madaniy meros sifatida ham qadrlanmoqda. Ularni saqlab qolish va o'rganish, yosh avlodga tarixiy xotirani yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'rta Osiyo madaniy yodgorliklarning sivilizatsiyalararo aloqalaridagi roli. O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari faqatgina o'z davrining madaniy me'yorlarini aks ettiruvchi obidalar bo'lib qolmay, balki ularning qurilishi va tarixi bir qancha sivilizatsiyalar o'rtasidagi aloqalarning samarali shakllanishini ko'rsatadi. Buyuk Ipak yo'li bo'ylab joylashgan mintaqqa, savdo va ilm-fan sohasidagi o'zaro aloqalar uchun qulay manzil bo'lgan.

Masalan, Samarqandda joylashgan Registon maydoni va Buxoro minorasi kabi obidalar orqali Islom dunyosining boshqa qismlari bilan o'zaro madaniy almashinuvni ko'rish mumkin. Shaharlar ilmiy maktablar, astronomiya va falsafa kabi sohalarda muhim markazlar bo'lib, bu erda yashagan olimlar va faylasuflar boshqa sivilizatsiyalar bilan muloqotda bo'lgan. Samarqand shahridagi tarixiy obidalar, masalan, Ulug'bek madrasasi va Shahi-Zinda majmuasi, butun Islom olamiga ta'sir ko'rsatgan ilmiy va diniy o'quv yurtlaridan bo'lib, ular boshqa mamlakatlar bilan ilmiy va diniy aloqalarni rivojlantirgan. Shuningdek, Xiva va Buxorodagi madrasalar ham shu davrda ilm-fan va ma'rifat markazlari sifatida ishlagan. Bu yodgorliklar shuningdek, turli xalqlar orasidagi madaniy va siyosiy aloqalarni o'zida aks ettiradi. Arxeologik topilmalar, masalan, Afrosiyobdagi devoriy rasmlar yoki Xivadagi eski qurilishlar, qadimgi Xitoy, Hindiston, Eron va Gretsiya madaniyatlari bilan bog'liq ta'sirlarni ko'rsatadi. O'rta Osiyo orqali o'tgan Ipak yo'li nafaqat tovarlar, balki g'oyalar, ilm-fan va

dinlarning o'zaro almashinuvi uchun ham ochiq maydon bo'lgan.

Shunday qilib, O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari nafaqat o'z vaqtining madaniyatlarini aks ettirgan, balki bu hududda yashagan xalqlar orasida ilmiy va madaniy o'zaro ta'sirlarni mustahkamlashda ham muhim rol o'ynagan.

Madaniy yodgorliklarning hozirgi kunga tasiri O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari bugungi kunda nafaqat tarixiy va ilmiy ahamiyatga ega, balki mintaqadagi iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy jarayonlarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu yodgorliklar mamlakatlarning milliy kimligini saqlashda, tarixiy merosni qadrlashda va zamonaviy dunyo bilan aloqalarni mustahkamlashda katta rol o'ynaydi.

Bundan tashqari, O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari turizm sohasining rivojlanishiga hissa qo'shmoqda. Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlar, UNESCOning Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan va ular har yili millionlab sayyohlarni o'ziga jalb qilmoqda. Bu esa nafaqat mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantiradi, balki madaniy almashinuv va xalqaro hamkorlikni mustahkamlaydi. Shuningdek, sayyohlik orqali tarixiy obidalarni asrab-avaylash va ularning ta'sirini kengaytirish mumkin bo'ladi.

Madaniy yodgorliklarning hozirgi kunga ta'siri shundan iboratki, ular orqali yosh avlodni tarixni sevishga va qadrlashga o'rgatish mumkin. Ta'lim tizimida, ayniqsa, tarixiy va madaniy merosni o'rgatishda bu yodgorliklar katta ahamiyatga ega. Bu yodgorliklarni asrab-avaylash, ularni ta'lim jarayonlariga jalb qilish orqali yoshlar orasida milliy o'zlikni mustahkamlash mumkin. Samarqanddagi Registon maydoni va Buxorodagi Ismoil Somoniy maqbarasi kabi yodgorliklar nafaqat turizm va madaniyat

sohasida, balki ilmiy, siyosiy va iqtisodiy sohalarda ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Ular O'rta Osiyo mamlakatlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashda va xalqaro aloqalarni rivojlantirishda muhim omil bo'lmoqda.

Shuningdek, O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari zamonaviy ijtimoiy ongni shakllantirishda ham faol ishtirok etmoqda. Madaniy merosga hurmat, tarixiy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni avlodlardan avlodga o'tkazish — bu bugungi kunning eng muhim ijtimoiy talablaridan biridir. Shu orqali mintaqaning tarixiy va madaniy salohiyati xalqaro miqyosda tanitilib, o'zgarishlar va yangiliklarga qarshi yaxlit bir madaniy identitetni saqlab qolishga imkon yaratadi.

XULOSA

O'rta Osiyo madaniy yodgorliklari, o'zining tarixiy ahamiyati, arxitekturasi, ilm-fan va san'at sohasidagi yutuqlari bilan butun insoniyatning madaniy merosi hisoblanadi. Ushbu yodgorliklar mintaqaning ko'p asrlik

tarixini aks ettirgan bo'lib, turli xalqlar va sivilizatsiyalar o'rtasidagi aloqalarni va ularning o'zaro ta'sirini ko'rsatadi. O'rta Osiyo shaharlaridagi me'moriy obidalar, ibodatxonalar, madrasalar va boshqa yodgorliklar bugungi kunda ham o'zining noyobligini saqlab qolgan va mintaqaning madaniy, ilmiy va diniy ahamiyatini ta'minlamoqda. Madaniy yodgorliklar, shuningdek, xalqaro turizmni rivojlantirish, ijtimoiy ongni shakllantirish va yoshlarni tarixiy merosga hurmat qilishga o'rgatishda katta ahamiyatga ega.

O'rta Osiyo madaniy yodgorliklarining hozirgi kunga ta'siri, turizm sohasidagi o'sish, ilmiy tadqiqotlar va xalqaro hamkorlikning mustahkamlanishi orqali ko'rinadi. Bu yodgorliklar nafaqat mintaqaviy, balki global miqyosda ham katta ahamiyatga ega bo'lib, xalqlar o'rtasida madaniy aloqalarni yanada rivojlantirishda muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. A. (2010). Orta Osiyo madaniy yodgorliklari va ularning arxitekturasi. Tashkent: Fan.
2. Karimov, I. (1996). Samarqand va uning madaniy yodgorliklari. Tashkent: O'zbekiston.
3. Shukurov, A. (2015). Orta Osiyodagi ilmiy markazlar va madaniy yodgorliklar. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
4. Kamilov, O. (2012). Ipak yo'li va Orta Osiyo madaniy aloqalari. Toshkent: Akademiya.